

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Preventie en aanpak van ouderenmishandeling

EEN HANDREIKING VOOR DE GEMEENTE

Preventie en aanpak van ouderenmishandeling
Een handreiking voor de gemeente

Colofon

Auteur(s)

Annemiek Goes, Wilma Schakenraad en Saskia Daru
m.m.v. Hilde van Xanten en Wilco Lindenberg

Opdrachtgevers

VNG, RegioAanpak Veilig Thuis

Vormgeving

Chris Koning (VNG)

Mei 2016

Inhoudsopgave

➔	1 Inleiding: ouderenmishandeling	9
➔	2 Waarom maakt de gemeente beleid voor aanpak van ouderenmishandeling?	11
	2.1 Wettelijk kader voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling	11
	2.2 Beleid huiselijk geweld en ouderenmishandeling	13
➔	3 Beleidsontwikkeling aanpak ouderenmishandeling	17
	3.1 Inleiding	17
	3.2 Inhoud en procesonderdelen van de verbetercyclus	17
	3.2.1 Over monitoren: het vraagstuk en gebiedsanalyse (vak 1)	18
	3.2.2 Over maatschappelijke outcome: visie en ambitie (vak 2)	19
	3.2.3 Over realisatie via activiteiten van voorzieningen (vak 3)	20
	3.2.4 Realisatie in samenhang met mantelzorgbeleid	21
	3.2.5 Realisatie in samenhang met aanpak van financiële uitbuiting	22
	3.2.6 Realisatie in afstemming met veiligheidsbeleid en actoren	22
	3.2.7 Over kwaliteit van de input (vak 4)	23
	3.2.8 Over de outcome-criteria (vak 5)	23
	3.2.9 Over acties verbonden aan meten en verbetering (vak 6)	24
	3.3 Verdeling van taken en verantwoordelijkheden	24
➔	4 Actoren in de uitvoeringspraktijk	27
	4.1 Veilig Thuis: de spin in het web	27
	4.1.1 Wettelijke en niet-wettelijke taken veilig Thuis	27
	4.2.1 Deskundigheid Veilig Thuis	28
	4.2 Sociale wijkteams en ouderenmishandeling	28
	4.3 Meldcode en de wijkteams: deskundigheid en verantwoordelijkheid	29
	4.4 Samenwerkingsafspraken, op- en afschalen met Veilig Thuis	29

Bijlagen

➔	1 Waar vindt u meer informatie en praktijkvoorbeelden?	33
	1.1 Ouderenmishandeling in de regiovisies	33
	1.2 Praktijkvoorbeelden	33
	1.3 Voorbeelden van deskundigheidsbevordering	34
➔	2 Achtergrondinformatie	35
	2.1 Bestuurlijke samenwerking en regio-indeling	35
	2.2 Landelijk actieplan; landelijke netwerken en initiatieven	36
	2.2.1 Actieplan 'Ouderen in veilige handen'	36
	2.2.2 Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden'	37
	2.2.3 Landelijk Platform bestrijding Ouderenmishandeling (LPBO)	37
	2.3 De professionele zorgrelatie	37
	2.3.1 Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg	37
	2.3.2 Leidraad veilige zorgrelatie	38
	2.3.3 Waarschuwingsregister zorg en welzijn	38
	2.3.4 Rol gemeente bij veilige zorgverlening?	38
	2.4 Achtergrondinformatie over ouderenmishandeling	39
	2.4.1 Vormen van ouderenmishandeling	39
	2.4.2 Wat zijn risicofactoren van ouderenmishandeling?	40
➔	3 Taakverdeling uitvoering	41
	3.1 Voorbeeld taakverdeling op regionaal en lokaal niveau	41
	3.2 Voorbeeld taakverdeling sociaal wijkteam in relatie tot ouderenmishandeling	43
➔	4 Functiebeschrijving aandachtfunctionaris ouderenmishandeling	45

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is het landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken. We werken aan een samenleving met veerkracht waarin iedereen zijn kwaliteiten en vaardigheden zo goed mogelijk kan ontwikkelen.

We doen dit door professionals, gemeenten, cliënten en burgers te ondersteunen, te adviseren én met hen samen te werken.

Onze activiteiten zijn georganiseerd rond vijf actuele thema's: Effectiviteit & Vakmanschap, Actief Burgerschap, Sociale Zorg, Inclusie & Diversiteit en Huiselijk & seksueel geweld.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

Voorwoord

Er zijn onderwerpen waarvan we tien, of misschien zelfs vijf jaar geleden, nog geen weet hadden. Ouderenmishandeling is zo'n onderwerp. En toch is het duidelijk dat hier geen sprake is van een 'hype', maar dat we er de komende jaren nog veel mee te maken zullen hebben. Er komen namelijk meer ouderen: mensen worden steeds ouder en ouderen blijven langer thuis wonen. Dat zorgt voor meer gevallen waarin ouderen te maken krijgen met geweld in de privésfeer.

De VNG en de Federatie Opvang werken samen in het programma RegioAanpak Veilig Thuis. Doel van dat programma is gemeenten en instellingen te ondersteunen bij het maken van goed beleid en het versterken van de kwaliteit van de keten van signalering, preventie en opvang rond huiselijk geweld. Daar hoort ouderenmishandeling dus ook bij.

Ouderenmishandeling is ook een onderwerp dat veel raakvlakken heeft met andere beleidsterreinen. Geweld tegen ouderen kan bijvoorbeeld voortkomen uit onmacht die mantelzorgers ervaren. In dat opzicht ligt samenwerking met mantelzorgondersteuning dus voor de hand. Eenzaamheid bij ouderen kan leiden tot afhankelijkheid van buitenstaanders, waar in sommige gevallen financiële uitbuiting uit voortkomt. Eenzaamheidsbestrijding kan hier een rol spelen. En bij financiële uitbuiting spelen ook maatschappelijke partners een rol, aan wie de gemeente niet in de eerste plaats denkt. Banken en notarissen hebben bijvoorbeeld een zorgplicht om financiële uitbuiting te voorkomen.

De aanpak van huiselijk geweld is een opdracht aan alle gemeenten. Natuurlijk is de regie belegd bij de 35 centrumgemeenten, maar het is zeker niet de bedoeling de verantwoordelijkheid volledig op hun schouders ligt. Zeker als het gaat om preventie, de signalering en de verbinding met andere beleidsterreinen zijn ook de gemeenten uit de regio aan zet. Het is dus zaak de aanpak van ouderenmishandeling zoveel mogelijk in het 'normale' gemeentelijke beleid te integreren. En dat is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan.

De regiovisies die de afgelopen jaren door de gemeenten zijn opgesteld benoemen vrijwel allemaal het belang van de aanpak van ouderenmishandeling. Toch blijft het daar vaak bij. Het ontbreekt meestal nog aan concretisering van wat je als gemeente kunt doen om dit onderwerp op te pakken. Deze handreiking wil gemeenten meer achtergrond geven, zodat zij hun beleid kunnen invullen. Vanuit het programma RegioAanpak Veilig Thuis gaan we graag met gemeenten en andere stakeholders in gesprek om na te gaan wat er behalve een handreiking nog meer nodig is. Want papier is ten slotte geduldig.

1 Inleiding: ouderenmishandeling

Ouderenmishandeling is een thema binnen geweld in huiselijke kring. In de afgelopen jaren zijn regiovisies huiselijk geweld en kindermishandeling ontwikkeld. Hierin zijn de visie en uitgangspunten opgenomen voor de regionale aanpak en de verdeling van regionale en lokale taken en verantwoordelijkheden. In veel regiovisies is echter nog weinig inhoud gegeven aan de preventie (voorkomen en signalering) en aanpak van ouderenmishandeling.

Deze handreiking heeft tot doel u te ondersteunen bij de beleidsvorming. Ouderenmishandeling is een maatschappelijk probleem; waarvoor specifiek beleid en gecoördineerde aanpak nodig zijn. Het uitvoeringsplan van de regiovisie is de plaats om preventie en aanpak van ouderenmishandeling te concretiseren. Dit in samenhang met ander beleid en in samenwerking met uitvoerende partijen. Het gaat om betere en gerichte preventie, (vroeg-) signalering, hulpverlening en nazorg aan ouderen en hun netwerk.

Deze handreiking biedt u informatie, tips en voorbeelden.

Wat verstaan we onder ouderenmishandeling en hoe vaak komt het voor?

Als definitie hanteren we de omschrijving die het ministerie van VWS gebruikt:

Ouderenmishandeling is het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

Plegers kunnen (ex-)partners, (klein)kinderen, familieleden, huisvrienden of zorgprofessionals zijn.

Ouderenmishandeling kan plaatsvinden in een persoonlijke of professionele relatie. Beide situaties vragen om een eigen beleid. In deze handreiking zoomen we in op de persoonlijke relatie: geweld in huiselijke kring. Daar ligt ook de nadruk op in de regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Informatie over geweld in een professionele zorgrelatie vindt u in Bijlage 2.3 (De professionele zorgrelatie).

Meldingen bij de voormalige Steunpunten Huiselijk Geweld (tot eind 2014) laten een stijgende trend zien. De meeste meldingen betroffen psychische mishandeling, fysieke mishandeling en financiële uitbuiting. Andere vormen zijn verwaarlozing en seksueel misbruik.¹ Ontspoorde mantelzorg wordt over het algemeen beschouwd als een niet-intentionele vorm van ouderenmishandeling, die het gevolg is van overbelasting, onwetendheid en onkunde van een mantelzorger. Het ministerie heeft het thema ontspoorde mantelzorg als een prioriteit opgenomen in het actieplan Ouderen in veilige handen 2015-2017.

Het enige prevalentieonderzoek in Nederland naar ouderenmishandeling dateert uit 1996.² Van de ouderen (>65 jaar) blijkt één op de twintig slachtoffer te zijn geweest van één of meerdere vormen van ouderenmishandeling. Dat zou neerkomen op een geschat aantal van 200.000 ouderen per jaar. (VWS, 2011). Het is moeilijk goed zicht te krijgen op de werkelijke omvang van het probleem. Eén van de oorzaken hiervan is het gebrek aan een eenduidig registratiesysteem. Daarnaast ontstaat onderrapportage door gebrekkige signalering en doordat ouderen zelf grensoverschrijdend gedrag niet of nauwelijks melden.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft de kennis gebundeld en gepubliceerd in het rapport: [Ouderenmishandeling in Nederland](#), Inzicht in kennis over omvang en achtergrond van ouderen die slachtoffer zijn van ouderenmishandeling.

Meldingen en adviesvragen over ouderenmishandeling stijgen jaarlijks.

Hoewel er weinig onderzoek gedaan is naar de omvang van ouderenmishandeling, is er een duidelijke trend in toename van het aantal adviesvragen en meldingen bij de Steunpunten Huiselijk Geweld (vanaf 2015 Veilig thuis). Zo waren er in 2010 nog 855 meldingen en adviesvragen, in 2013 groeide dit tot 1703 en in 2014 kwam het aantal meldingen en adviesvragen uit op 2360 ([Factsheet ouderenmishandeling 2014](#), Movisie, 2015).

Leeswijzer

In de navolgende hoofdstukken komt allereerst aan de orde waarom de gemeente aandacht moet besteden aan ouderenmishandeling. Vervolgens komt aan bod hoe u tot een goed beleids- en uitvoeringsplan voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling komt. Hoofdstuk 4 gaat in op de partijen die bij de uitvoeringspraktijk betrokken zijn. In bijlage 1 staan kennisbronnen, websites en praktijkvoorbeelden vermeld. Bijlage 2 bevat achtergrondinformatie, en in bijlage 3 staan invulschema's die kunnen helpen bij de taakverdeling.

1 Factsheet ouderenmishandeling in 2014. Utrecht: Movisie (2015); Plaisier, I. & Klerk, M. de (red.) (2015). Ouderenmishandeling in Nederland. Inzicht in kennis over omvang en achtergrond van ouderen die slachtoffer zijn van ouderenmishandeling. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

2 Comijs, H.C., C. Jonker, A.M. Pot en J.H. Smit (1996). Agressie tegen en benadeling van ouderen. Een onderzoek naar ouderenmishandeling. Amsterdam: Vrije Universiteit.

2 Waarom maakt de gemeente beleid voor aanpak van ouderenmishandeling?

Evenals ander huiselijk geweld is ouderenmishandeling een maatschappelijk probleem dat een verantwoordelijkheid schept voor de gemeente en lokale (en regionale) partijen. Het thema huiselijk geweld en dus ook ouderenmishandeling maakt deel uit van beleidskaders maatschappelijke ondersteuning en veiligheid.

Eén van de basisgedachten van de transformatie in het sociaal domein is dat zorg beter, goedkoper en dichterbij de burger wordt aangeboden. Behoud en versterking van zelfredzaamheid is een belangrijk streven voor alle burgers, ook voor ouderen. Ouderen blijven langer zelfstandig wonen en doen zo nodig een (groter) beroep op professionele thuiszorg, in combinatie met ondersteuning en mantelzorg van partner, familie of anderen uit het sociaal netwerk. Toenemende en langdurige afhankelijkheid van de oudere, maar ook overbelaste mantelzorg, kan leiden tot een grotere kans op geweld in huiselijke kring. Gezondheidsproblemen, sociaal isolement of armoede kunnen zowel oorzaak als gevolg van ouderenmishandeling zijn. Maatschappelijke ondersteuning zoals ondersteuning van mantelzorg en zorg voor ouderen is mede gericht op preventie en aanpak van ouderenmishandeling. De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) geeft de gemeente de verantwoordelijkheid en de bevoegdheid om het beleid lokaal in te vullen en samen met andere gemeenten regionaal vorm te geven.

2.1 Wettelijk kader voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling

Het wettelijk kader bieden: de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, de Wet Tijdelijk Huisverbod kindermishandeling en de Jeugdwet. Hierna lichten we deze wetten kort toe.

Wet Tijdelijk Huisverbod

Deze wet is in werking getreden in 2009 en heeft tot doel bescherming te bieden aan bedreigde huisgenoten van een pleger van huiselijk geweld of kindermishandeling. De wet biedt de burgemeester de bevoegdheid een huisverbod op te leggen voor de duur van tien dagen met de mogelijkheid van verlenging met maximaal 18 dagen.

Naast de inschakeling van de (hulp)officier van justitie kan de uitvoering van het zorgtraject bij een huisverbod worden opgedragen aan Veilig Thuis of een andere organisatie.

De handreiking voor gemeenten en professionals licht de wet toe en gaat onder meer in op de administratieve afhandeling, het strafrecht en het opzetten van hulpverlening.

Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De Wet meldcode huiselijk geweld is in werking vanaf 1 juli 2013 en heeft tot doel professionals handvatten te bieden om huiselijk geweld en kindermishandeling te signaleren en bespreekbaar te maken, en zo nodig te melden bij Veilig Thuis. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden en taken van de gemeenten met betrekking tot de Meldcode omvatten het toezicht op de uitvoering van de Wet meldcode. Ook kan de gemeente de Meldcode van toepassing verklaren voor andere medewerkers van de gemeente die niet onder de wettelijke verplichting vallen, bijvoorbeeld medewerkers met meer dan vluchtige contacten met burgers, zoals de medewerkers van het Wmo-loket of van de dienst Werk en Inkomen.

Zie ook de Factsheet Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling voor Gemeenten.

Wet maatschappelijke ondersteuning

De Wmo dateert van 2007, maar is vanaf 2015 vernieuwd. In de oude wet stonden negen prestatievelden centraal, als leidraad voor de Wmo-beleidsplannen. Prestatieveld 7 was gericht op het bieden van maatschappelijke opvang (waaronder vrouwenopvang) en het voeren van beleid ter bestrijding van huiselijk geweld. In de nieuwe wet komen geen prestatievelden meer voor. In de begripsomschrijving van 'maatschappelijke ondersteuning' is aangegeven waar gemeenten zorg voor dienen te dragen, nl:

- 1 bevorderen van de sociale samenhang, de mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen, diensten en ruimten voor mensen met een beperking, de veiligheid en leefbaarheid in de gemeente, alsmede voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld,
- 2 ondersteunen van de zelfredzaamheid en de participatie van personen met een beperking of met chronische psychische of psychosociale problemen zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving,
- 3 bieden van beschermd wonen en opvang.

(Wmo 2015, artikel 1.1.1).

In de nieuwe wet wordt huiselijk geweld gezien als een belemmering voor participatie en zelfredzaamheid. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor bevordering van zelfredzaamheid en participatie door middel van preventie en aanpak van huiselijk geweld, ook als de hulp uiteindelijk geleverd wordt op regionaal of landelijk niveau.

Jeugdwet

Met de Jeugdwet werd de gemeente per 1 januari 2015 bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor alle jeugdhulp, de uitvoering van kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering en de organisatie van Veilig Thuis, (de advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling).

De gemeente vervult de regierol voor de jeugdhulp. In de Jeugdwet staan de wettelijke taken van het AMHK (Veilig Thuis) genoemd. Zie hiervoor de Notitie niet-wettelijke taken AMHK van de VNG (2014).

2.2 Beleid huiselijk geweld en ouderenmishandeling

Gemeenten hebben de afgelopen jaren op regionaal niveau regiovisies huiselijk geweld en kindermishandeling ontwikkeld. Enkele regio's en gemeenten hebben expliciet doelen voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling geformuleerd. Daarmee versterken zij de inzet en de output. Er zijn meer resultaten te boeken als de gemeente heldere doelen en prestatie-indicatoren afsprekt met uitvoerende partijen.

Meer focus op ouderenmishandeling in lokaal en regionaal beleid sluit aan bij de visie van het ministerie van VWS, beschreven in de Actieplannen oudermishandeling 2011-2014 en 2015-2017. Met dit actieplan wil het ministerie een impuls geven aan signalering, bespreekbaar maken, hulp en nazorg bij alle vormen van ouderenmishandeling. Overkoepelend thema van het actieplan is handelingsvaardigheid van professionals bij organisaties en gemeenten te vergroten bij ouderenmishandeling in het algemeen en in het bijzonder bij ontspoorde mantelzorg. Een belangrijke doelstelling is dat elke gemeente beleid voor de aanpak van ouderenmishandeling heeft ontwikkeld. Ook de VNG wil meer aandacht geven aan de bijzondere problematiek van ouderenmishandeling. Dat blijkt uit de brief: *'Kwaliteitsimpuls stelsel vrouwenopvang en huiselijk geweld'* van de VNG (mei 2014) gericht aan de staatssecretaris.

Citaat uit kwaliteitsimpuls Vrouwenopvang en huiselijk geweld, Afspraken tussen Rijk en VNG over ouderenmishandeling (VNG, 19 mei 2014):

'Ouderenmishandeling

Eerder hebben Rijk en VNG al afgesproken om de aanpak van ouderenmishandeling tot prioriteit te maken van de aanpak van huiselijk geweld. Gemeenten nemen dit onderwerp daarom op in hun regiovisies en zullen bij de evaluatie daarvan aandacht besteden aan de beleidseffecten.

Gemeenten delen de prioriteit die het Rijk aan ouderenmishandeling toekent. De VNG zal de uitkomsten van de tweede evaluatie die het ministerie van VWS in 2014 uitvoert, gebruiken om de aanpak van ouderenmishandeling te intensiveren. De VNG zal voor haar leden suggesties doen waarmee zij hun beleidsvoorstellen voor de signalering en de aanpak van ouderenmishandeling kunnen aanscherpen en effectiever kunnen maken. Dit gebeurt door goede voorbeelden te inventariseren. De instrumenten en producten van het Actieplan 'Ouderen in veilige handen' zullen daar een rol in spelen.'

Voortvloeiend uit het actieplan Ouderen in veilige handen 2011-2015 en uit beleidsonderzoek, notities en inventarisaties over huiselijk geweld kunnen de volgende aandachtspunten voor de aanpak van ouderenmishandeling richting geven aan gemeentelijk beleid. Dat zijn:

- verdere implementatie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling;
- verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen regionale en lokale sectoren;
- afstemming tussen de veiligheids- en zorgketen; afspraken tussen Veilig Thuis, regionale en lokale zorgverleners, Politie en OM, met name voor vergroten van handelingsvaardigheid bij ontspoorde mantelzorg, financiële uitbuiting en andere vormen van misbruik en mishandeling van ouderen;
- op lokaal niveau een sluitende keten voor preventie, (vroeg)signalering, herstel en nazorg;
- laagdrempelige toegang tot advies en melding voor alle ouderen, ook migrantenouderen;
- deskundigheidsbevordering voor hulpverleners, gespecialiseerde hulp, en hulp op maat dichtbij ouderen (bijvoorbeeld aandachtfunctionarissen binnen wijkteams);
- inzet van werkzame interventies in een systeemgerichte en multidisciplinaire aanpak;
- duidelijkheid over regie;
- effectmeting van interventies en werkwijzen.³

Zowel de regiovisie als uitvoeringsplannen bieden de mogelijkheid om ouderenmishandeling op de

³ De punten zijn geformuleerd op basis van het Actieplan Ouderen in veilige handen en onderzoek 2015-2017. Tevens uit het onderzoek van Verwey-Jonker Instituut 2014. Dit betrof een onderzoek naar het uitgevoerde beleid in de G4 betreffende partnergeweld in gezinnen. De aanbevelingen zijn ook van toepassing op ouderenmishandeling.

kaart te zetten. De regiovisie geeft de hoofdlijnen van het beleid en de structuur in aansturing en uitvoering. In het uitvoeringsplan kan de gemeente de regiovisie concretiseren door vast te leggen hoe doelstellingen zullen worden gerealiseerd en welke partijen daarbij worden ingezet. Het uitvoeringsplan sluit aan de ene kant aan op de regiovisie en aan de andere kant op de lokale problematiek en structuur. Met een lokaal uitvoeringsplan kan de gemeente een extra impuls geven aan preventie en aanpak van ouderenmishandeling.

Uitvoeringsplan

Voordat u een uitvoeringsplan (als aanvulling op de regiovisie) opstelt, is het raadzaam in gesprek te gaan met ouderen in uw gemeente, met lokale teams en professionals. Deze partijen kunnen gezamenlijke ambities formuleren. Het ontwikkelen van een uitvoeringsplan in samenspraak met lokale aanbieders en ouderenorganisaties leidt tot mede-eigenaarschap; daardoor zal het uitvoeringsplan breder gedragen worden.

In het uitvoeringsplan preventie en aanpak van ouderenmishandeling formuleert u in samenspraak met deze partijen en belanghebbende ouderenorganisaties doelen en resultaten voor uw gemeente. De uitvoering draagt u op aan organisaties met verantwoordelijkheden en taken op het gebied van geweld in huiselijke kring, en meer specifiek preventie en aanpak van ouderenmishandeling.

Voorbeeld uitvoeringsplan:

GGD Haaglanden ontwierp het Uitvoeringsprotocol aanpak ouderenmishandeling, voor professionals en vrijwilligers die met ouderen werken. Het gaat in op de werkwijze in situaties waarin sprake kan zijn van ouderenmishandeling. Met sociale kaart. Dit zijn producten van de negen gemeenten in de regio gezamenlijk.

- 1 In het uitvoeringsplan ouderenmishandeling kan de gemeente het volgende vastleggen:
Prestatie-indicatoren op het thema ouderenmishandeling. Formuleer deze in samenspraak met de organisaties die zich bezighouden met ouderenmishandeling:
  - Veilig Thuis
  - Sociale (wijk)teams
  - lokale aanbieders van maatschappelijke ondersteuning en hulp aan ouderen.
- 2 Afhankelijk van de vormen van ouderenmishandeling is samenwerking en afstemming met andere partijen noodzakelijk. Er is samenhang met relevante beleidsvelden en samenwerking tussen betrokken partijen en een taakverdeling voor:
  - Mantelzorgondersteuning en respijtzorg: Steunpunt Mantelzorg.
  - Aanpak schulden en armoedeproblematiek: sociale (wijk)teams, vrijwilligers thuisadministratie.
  - Financiële uitbuiting (banken, notaris, netwerk mentoren, bewindvoerders, vrijwilligers thuisadministratie).
  - Sociaal isolement (eenzaamheidsbestrijding): sociale (wijk)teams in samenwerking met ouderenorganisaties en vrijwilligers.
  - Veiligheid en overlast: burgemeester, politie en Openbaar Ministerie (Veiligheidshuis).
  - Ouderenwelzijn: vrijwillige en professionele welzijnsmedewerkers.
- 3 Participatie en afstemming met ouderenorganisaties.
Het is raadzaam om bij de opstelling van beleid ouderenorganisaties te betrekken. Bijvoorbeeld vanuit de Wmo-raad en lokale ouderenorganisaties. Er bestaan diverse organisaties die de belangen van ouderen behartigen. Zij vervullen een brugfunctie tussen hun achterban en de overheid, zowel op landelijk als lokaal niveau. Het gaat bijvoorbeeld om ouderenbonden (ANBO, PCOB, UnieKBO), het netwerk van organisaties van migrantenouderen (NOOM) en ouderen binnen de LHBT-groepen (COC).

Bespreekpunten kunnen zijn:

- Hoe willen en kunnen ouderenorganisaties bijdragen aan de bewustwording en preventie van ouderenmishandeling?
- Welke bijdrage willen of kunnen ouderenorganisaties leveren aan beleidsvoorbereiding en – evaluatie, effectonderzoek, ouderenenquêtes en tevredenheidsonderzoek?

In de volgende paragrafen bespreken we inhoud en proces voor ontwikkeling van een uitvoeringsplan. Dit doen we aan de hand van stappen en onderdelen van de verbetercyclus.

3 Beleidsontwikkeling aanpak ouderenmishandeling

3.1 Inleiding

Hoe komt u tot een goed beleids- en uitvoeringsplan voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling? Hoe stapsgewijs en in samenspraak met alle belanghebbende partijen en ouderenorganisaties tot een gedegen en haalbaar plan te komen? Het plan kan een aanvulling zijn op de regiovisie, of een al bestaand uitvoeringsplan huiselijk geweld. Belangrijk is dat het plan voor preventie en aanpak van ouderenmishandeling rekening houdt met de specifieke problemen, behoeften aan hulp en ondersteuning van ouderen die met geweld en misbruik te maken hebben.

Dit hoofdstuk is geïnspireerd door het 'spoorboekje' van de Regioaanpak (VNG, 2013) en door de verbetercyclus van: *Outcome in zicht, Werken met prestatie-indicatoren in de jeugdhulp*.⁴

3.2 Inhoud en procesonderdelen van de verbetercyclus

In deze paragraaf geven we een voorbeeld van een beleids- en tevens kwaliteitscyclus, als hulpmiddel bij de voorbereiding en uitwerking van een uitvoeringsplan preventie en aanpak van ouderenmishandeling. In het schema kunnen prestatie-indicatoren en kwaliteitscriteria geordend worden vastgelegd; de gegeven invulling is bedoeld als voorbeeld.

Toelichting op de kwaliteitscyclus

Het schema is gelaagd opgebouwd. Alle lagen en vakken zijn met elkaar verbonden en vormen een sluitende beleidscyclus.

- De bovenste rij met twee vakken betreft het (strategisch) *beleidsniveau*, nl vak 1: Monitoring van

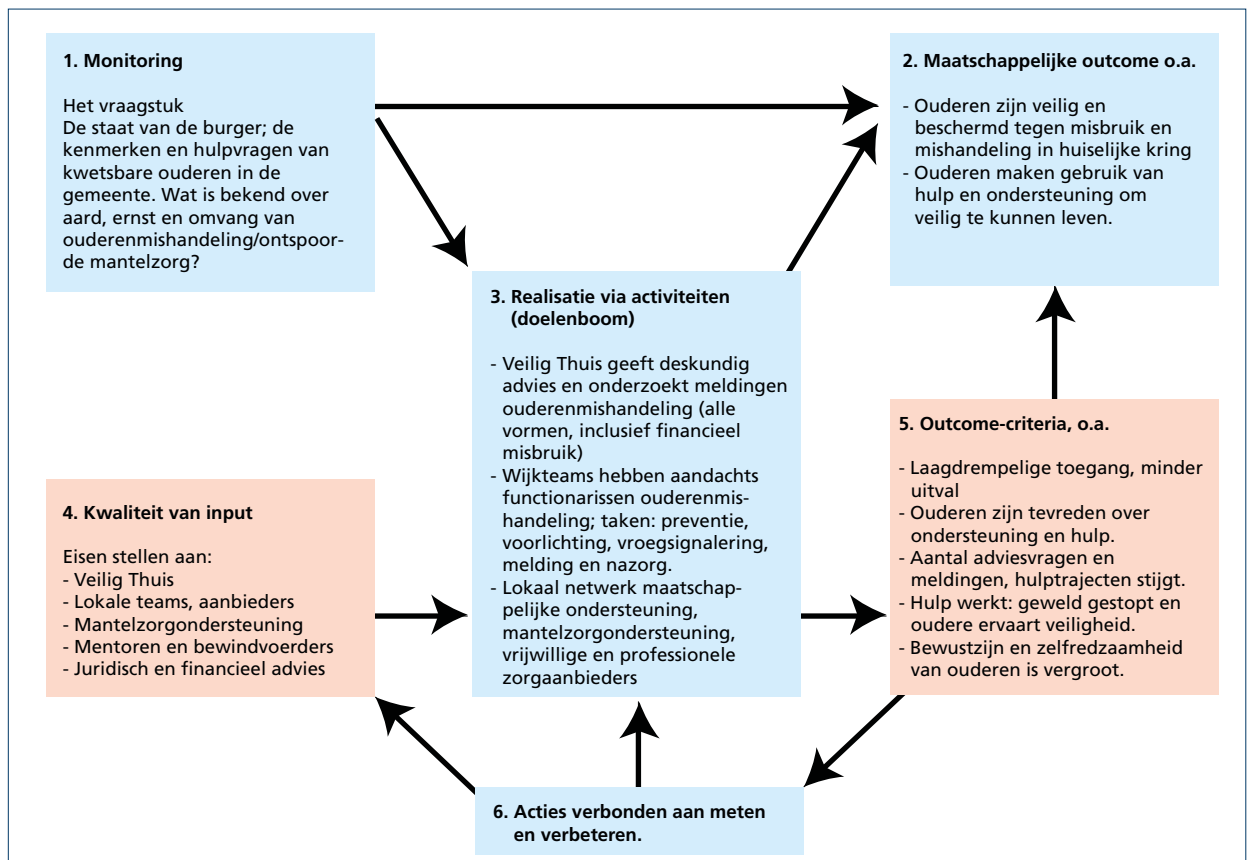
⁴ Van Yperen, T., De Wilde, E. J., & Keuzenkamp, S. (2014). *Outcome in zicht: Werken met prestatie-indicatoren in de jeugdhulp*. Utrecht: NJi.

het maatschappelijk vraagstuk en vak 2: Maatschappelijke outcome.

- De middelste rij betreft het *uitvoerend niveau*, zowel de input (vak 4) en realisatie van activiteiten (vak 3) als de outcome (vak 5).
- De onderste rij (vak 6) vormt het sluitstuk en tevens *de basis voor vervolgplannen*. Het moge duidelijk zijn dat alle stappen met elkaar verbonden zijn en elk zijn betekenis heeft voor het vervolg.

De vakken van het schema zijn ingevuld om een voorbeeld te geven van de inhoud. Aan de hand van een doelenboom kunt u hoofddoelen opdelen in subdoelen en acties. Het is geheel aan de gemeente om deze op eigen wijze te ontwikkelen, idealiter in samenspraak met betrokken uitvoerende organisaties.

Figuur 1 Verbetercyclus preventie en aanpak van ouderenmishandeling

In onderstaande paragrafen geven we een toelichting op de stappen en hoe u daar als gemeente inhoud aan kunt geven.

3.2.1 Over monitoren: het vraagstuk en gebiedsanalyse (vak 1)

Het is belangrijk om gegevens te verzamelen en te analyseren over de staat van ouderen in uw gemeente. De volgende vragen dienen als kapstok voor uw onderzoek:

- Hoeveel ouderen van 65 en ouder telt uw gemeente?
- Hoeveel ouderen doen een beroep op maatschappelijke ondersteuning, hulp en zorg?
- Met welke vragen of problemen komen ouderen bij uw gemeente?
- Hoe vaak wordt de Meldcode opgestart als het gaat om signalen van huiselijk geweld bij ouderen?
- Hoeveel adviesvragen en meldingen vanuit uw gemeente en betreffende ouderenmishandeling bereiken Veilig Thuis? Welke vragen betreffende ouderenmishandeling kwamen terecht bij lokale wijkteams of professionals?
- Hoe vaak is het huisverbod opgelegd aan plegers van ouderenmishandeling?

Met bovengenoemde gegevens zijn voor uw gemeente en per wijk omvang, aard en risicofactoren onder ouderen te inventariseren. Deze gegevens vormen het uitgangspunt voor het beleid

Veilig Thuis levert gegevens aan op basis van het informatieprotocol Veilig Thuis. Ook bij sociale (wijk) teams of het Wmo-loket zijn gegevens op te vragen over advies- en hulpvragen betreffende ouderen-mishandeling. Ook andere meldcodeplichtige aanbieders kunnen gegevens aanreiken over vragen en meldingen ouderenmishandeling, in het bijzonder ontspoorde mantelzorg of financieel misbruik. Dit zijn bijvoorbeeld huisartsen, thuiszorg of maatschappelijk werk

De lokale cijfers kunt u vergelijken met landelijke cijfers en inschattingen bekend uit landelijk onderzoek naar aard en omvang van ouderenmishandeling.^{5,6} Zie hiervoor ook de Monitor Gezondheid van GGD Nederland, Actiz en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (www.monitorgezondheid.nl).

In deze fase brengt u ook in kaart welke partijen binnen uw gemeente een rol (kunnen) vervullen om ouderenmishandeling te voorkomen, (vroegtijdig) te signaleren, hulp te verlenen aan slachtoffers en plegers (systeemgerichte aanpak), en nazorg te verlenen. Dit is nodig om een goede verdeling van verantwoordelijkheden en taken te realiseren.

De wijkanalyses op basis van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens vormen het uitgangspunt voor de formulering van een beleidsvisie en ambities en het plan van aanpak met concrete activiteiten.

3.2.2 Over maatschappelijke outcome: visie en ambitie (vak 2)

Het formuleren van een visie en ambitie moet met aandacht en in samenspraak met betrokken partijen en ouderenorganisaties gebeuren. Het gaat hierbij om reële ambities en SMART-geformuleerde doelen die echt bijdragen aan het voorkomen en aanpakken van ouderenmishandeling, aan het terugdringen van risico's en het verminderen van geweld tegen ouderen in huiselijke kring. De visie omvat het politiek en bestuurlijk gedragen standpunt over het maatschappelijk probleem ouderenmishandeling binnen uw gemeente.

De ambities voor ouderenmishandeling gelden voor een groot deel voor alle vormen van huiselijk geweld, zij het dat voor ouderen andere accenten van belang zijn. Denk bijvoorbeeld aan de implementatie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Voor de aanpak van ouderenmishandeling kunnen de volgende ambities gelden:

- De veiligheid van ouderen staat voorop.
- Vroegsignalering en vergroten handelingsvaardigheid bij ouderenmishandeling heeft prioriteit.
- Aandachtsfunctionarissen en specialisten ouderenmishandeling van Veilig Thuis worden ingezet bij de triage (veiligheidsanalyse bij een melding over ouderenmishandeling), het onderzoek van meldingen, en bij de advisering van melders en hulpverleners.
- In de aanpak maken hulpverleners gebruik van effectieve interventies.
- De hulp is laagdrempelig beschikbaar en bereikbaar.
- De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling houdt in dat lokale professionals in gezondheidszorg en welzijn bij oudere inwoners/cliënten/patiënten vormen van ouderenmishandeling kunnen signaleren en bespreekbaar maken. Zo nodig schakelen zij Veilig thuis in voor advies en consultatie, of voor onderzoek (bij een melding). Kortom: professionals zijn competent en handelen daarnaar.
- Leg verbinding tussen de zorgketen en de veiligheidsketen in het reguliere overleg op regionaal of mogelijk lokaal niveau. Regionaal bestaat overleg binnen het Veiligheidshuis (zorgpartners, politie

5 Plaisier, I. & Klerk, M. de (red.) (2015). Ouderenmishandeling in Nederland, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

6 SCP, VWS 2011 ; Comijs, H.C., Jonker, C., Pot, A.M. en Smit, J.H. (1996). Agressie tegen en benadeling van ouderen. Een onderzoek naar ouderenmishandeling. Amsterdam: Vrije Universiteit.

en OM). Lokaal is er samenwerking en afstemming tussen het regionale Veilig Thuis, lokale wijk-agenten en de lokale sociale (wijk)teams.

In deze fase formuleert u één of meer hoofddoelen. In het schema zijn in vak 2 twee voorbeelden gegeven:

- Ouderen zijn veilig en beschermd tegen misbruik en mishandeling in huiselijke kring
- Ouderen maken gebruik van hulp en ondersteuning om veilig te kunnen leven.

Op basis hiervan worden subdoelen en indicatoren geformuleerd die iets zeggen over de mate waarin de hoofddoelen worden bereikt. Voor de subdoelen kunnen indicatoren worden geformuleerd, om na te kunnen gaan of deze zijn gerealiseerd en bijdragen aan het gewenste maatschappelijk effect.

Subdoelen kunnen zijn:

- afname van problemen en verminderen risico's op herhaling van mishandeling of misbruik; duurzame veiligheid,
- toename van zelfredzaamheid
- groter bewustzijn van de problematiek en grotere handelingsvaardigheid, hetzij van professionals, hetzij van burgers, ouderen en hun omgeving.

Een indicator kan zijn: meer adviesvragen en meldingen betreffende ouderenmishandeling, ook van burgers, bij de sociale (wijk)teams en Veilig Thuis, en minder herhaalde meldingen.

3.2.3 Over realisatie via activiteiten van voorzieningen (vak 3)

In deze fase formuleert u (in samenspraak met uitvoerende partijen) activiteiten die bijdragen aan de realisering van gestelde subdoelen. Meer concreet kunt u subdoelen formuleren gericht op de integrale aanpak, onderverdeeld in: bewustwording en preventie, (vroeg) signalering en melden, interventie (veiligheid), hulpverlening (herstel) en nazorg. Daarbij kunt u in samenspraak met uitvoerende partijen indicatoren bepalen, die aangeven in hoeverre het doel van de activiteit is bereikt. Als volgt in te vullen:

- Bewustwording en preventie. Mogelijke activiteiten: voorlichting aan ouderen, familie en vrijwilligers en professionals. Denk ook aan speciale aandacht voor het thema op 15 juni, de internationale dag tegen ouderenmishandeling. Een mogelijke indicator: (x % van de) ouderen en omstanders kennen Veilig Thuis en weten dat ze ook terecht kunnen bij een sociaal (wijk)team met vragen. Te meten aan de hand van enquête onder ouderen, of een steekproef.
- (Vroeg)signalering en melding van ouderenmishandeling. Mogelijke activiteiten zijn: monitoring toepassing van de meldcode; professionals handelen aantoonbaar op basis van de meldcode gericht op signaleren en bespreekbaar maken van ouderenmishandeling.
- Interventies gericht op veiligheid (het stoppen van geweld en misbruik), herstel (hulpverlening) en nazorg (voorkomen van herhaling). Mogelijke activiteiten zijn: aanpassing werkproces Veilig Thuis gericht op ouderenmishandeling, zoals toepassing van triage, opstelling veiligheidsplan; afstemming met aandachtsfunctionarissen ouderenmishandeling bij wijkteams of thuiszorg, informele zorg.
- Afstemming met en tussen Veilig Thuis en lokale zorg- en welzijn met betrekking tot regie en uitvoering in de aanpak van lichte tot zware problematiek bij fysieke ouderenmishandeling, ontsproorde mantelzorg en financieel misbruik.

Per onderdeel zijn regionale en lokale taken en verantwoordelijkheden te verdelen over Veilig Thuis en lokale aanbieders. Voor uw gemeente stelt u een taakverdeling vast voor de uitvoering van acties, rekening houdend met de regionale afspraken op het gebied van huiselijk geweld en de wettelijke taken die aan Veilig Thuis zijn toebedeeld.

Op lokaal niveau moeten, op grond van de Wet meldcode, alle professionals van thuiszorg, ouderenzorg en maatschappelijk werk, c.q. sociale (wijk)teams ouderenmishandeling kunnen signaleren en bespreekbaar maken en weten hoe te handelen.

Voor casusregie, ambulante begeleiding en thuiszorg gericht op herstel zijn lokale aanbieders en wijkteams aan zet. De huisarts, wijkverpleging en ouderenzorg, alsmede ggz en sociale (wijk)teams, c.q. maatschappelijk werk, zijn de belangrijkste partners in de zorgketen voor ouderen.

Met regionale of lokale aanbieders maakt u in deze fase afspraken over:

- de rol en taken die zij hebben te vervullen;
- de te leveren prestaties (aan de hand van prestatie-indicatoren);
- budget en verantwoording;
- effectmeting en monitoring.

Een aantal taken op het gebied van huiselijk geweld is bij wet toebedeeld aan Veilig Thuis, zoals onderzoeken van meldingen. Taken in het veiligheidsdomein zijn toebedeeld aan Politie en OM alsmede de burgemeester. De burgemeester kan bijvoorbeeld bij ouderenmishandeling een tijdelijk huisverbod opleggen aan een partner of huisgenoot van de bedreigde oudere.

Op gemeentelijk niveau maakt u aanvullende afspraken met bijvoorbeeld de politie over de taken van wijkagenten.

Naast de regionale en lokale professionele organisaties kunnen ouderenorganisaties en plaatselijke allianties een rol spelen, bijvoorbeeld bij acties voor bewustwording van diverse groepen ouderen. Te denken valt aan: organisaties tegen eenzaamheid van zelfstandig wonende ouderen, organisaties van migrantenouderen, of de plaatselijke afdelingen van ouderenbonden.

Een paar vormen van ouderenmishandeling vragen bij de bepaling van activiteiten om bijzondere aandacht, mede omdat ze samenhangen met andere beleidsterreinen binnen het sociaal domein. Het gaat hierbij om: ontspoorde mantelzorg en financiële uitbuiting, en om de samenhang met mantelzorg, armoedebeleid en sociaal isolement.

3.2.4 Realisatie in samenhang met mantelzorgbeleid

Hoewel prevalentiecijfers ontbreken, lijkt ontspoorde mantelzorg een belangrijk deel te vormen van de meldingen ouderenmishandeling. Het merendeel van de ouderenmishandeling wordt gepleegd door partners en familieleden (kinderen en kleinkinderen), die zich vaak als mantelzorger presenteren.⁷ Het aantal mantelzorgers is groot en neemt toe, ook omdat ouderen zo lang mogelijk thuis blijven wonen en afhankelijk zijn van mantelzorg.⁸

De gemeente draagt zorg voor mantelzorgbeleid. Bij de afstemming bespreekt u hoe de beide beleidsvelden elkaar kunnen versterken en aanvullen met het doel om ouderenmishandeling vroegtijdig te signaleren en te stoppen.

In samenspraak met betrokken partijen maakt u als gemeente ook hiervoor een inschatting van de omvang van risicogroepen, zo mogelijk voor wat betreft zorgafhankelijke ouderen als mantelzorgers. Daarbij is aandacht voor migrantenouderen belangrijk. Deze groep is niet gauw geneigd een beroep te doen op mantelzorgondersteuning of respijtzorg.

Vervolgens stelt u met Veilig Thuis, wijkteams, ouderenwelzijn, vrijwillige en professionele mantelzorgondersteuning en respijtzorg een actieplan op om ontspoorde mantelzorg te voorkomen, vroegtijdig te signaleren, en waar nodig ondersteuning te bieden.

Landelijk zijn instrumenten ontwikkeld voor signalering van overbelasting bij mantelzorgers. De gemeente kan aanbieders stimuleren deze te gebruiken.

⁷ Factsheets ouderenmishandeling 2010 tot en met 2014 (Movisie).

⁸ Wentzel, W., Goes, A. en Storms, O. (2015). Ontspoorde mantelzorg. Een verkenning naar de aanpak bij ouderen. Utrecht: Movisie.

Eind 2015 is het ministerie van VWS, in samenwerking met de VNG, met een aantal gemeenten een landelijke pilot gestart om de aanpak van ontspoorde mantelzorg te verbeteren en waar nodig instrumenten en methoden te ontwikkelen voor verbetering van bewustwording, preventie en interventies en nazorg. De resultaten komen in de loop van 2016 en 2017 beschikbaar voor andere gemeenten.

Het landelijk programma *In voor Mantelzorg* (uitgevoerd door Vilans en Movisie) besteedt aandacht aan samenwerking tussen de professionele zorg en informele zorg, in het bijzonder mantelzorg. Een goede samenwerking loont, zo blijkt uit recent onderzoek. (Zie: <http://www.invoormantelzorg.nl/>).

De Nederlandse organisatie van migrantenouderen (NOOM) heeft in den lande voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. En GGD Gelderland Zuid ontwikkelde in samenwerking met NOOM een reeks voorlichtingsfilms: [Van signaleren naar bespreken](#)

3.2.5 Realisatie in samenhang met aanpak van financiële uitbuiting

In overleg met lokale partners voor preventie van financieel misbruik van kwetsbare ouderen kan een specifiek actieplan opgesteld worden om ouderen financieel veilig te maken. Te denken valt aan het notariaat, de banken, bewindvoerders, schuldhulpverleners en vrijwilligers thuisadministratie. De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) is zeer actief om ouderen te informeren en te adviseren over mogelijkheden om zich te beschermen tegen financieel misbruik, ook in huiselijke kring. Een van de middelen is het levenstestament dat een oudere kan (laten) opstellen.

Banken geven voorlichting over het juiste gebruik van internetbankieren en de pinpas om misbruik te voorkomen. Organisaties van mentoren en bewindvoerders zijn ook actief om ouderen te informeren en te beschermen tegen deze vorm van misbruik.

Vroegsignalering kan bevorderd worden door bij gesprekken met ouderen (het keukentafelgesprek, of een intake of visite) vragen te stellen, niet alleen over het psychisch-sociaal welbevinden, de zelfredzaamheid, maar ook over de financiële situatie, het beheer van de financiën en administratie. Dit kan aan de hand van een korte vragenlijst, maar ook onderdeel zijn van een bredere scan. Vervolgens kan het sociaal (wijk)team of het maatschappelijk werk, eventueel met inzet van betrouwbare familie, of vrijwilligers, ouderen helpen met het aanpakken van de financiële problemen en het weer grip krijgen op de eigen administratie.

De gemeente kan zorgdragen voor meer samenwerking rond preventie en aanpak van financieel misbruik van ouderen door een lokaal netwerk te initiëren en waar nodig te faciliteren, met het doel gezamenlijk op te trekken tegen financieel misbruik van ouderen (en andere kwetsbare groepen).

In het Actieplan Ouderen in veilig handen 2011-2015 was het project 'voorkomen financiële uitbuiting' opgenomen. In dat kader zijn vanaf 2013 in zeven centrumgemeenten pilots 'Voorkomen financiële uitbuiting' uitgevoerd. Het gaat om de centrumgemeenten Almere, Den Bosch, Ede, Gouda, Groningen, Haarlem en Rotterdam. De pilots zijn in 2015 afgerond.

De pilotgemeenten hebben lokale afspraken gemaakt over de borging en voortzetting van de aanpak voorkomen financiële uitbuiting. Daarnaast zijn er op de landelijke slotconferentie suggesties gedaan voor borging op landelijk niveau. [Pilots voorkomen financiële uitbuiting](#) beschrijft wat de pilots hebben opgeleverd.

3.2.6 Realisatie in afstemming met veiligheidsbeleid en actoren

Het veiligheidsbeleid betreffende huiselijk geweld omvat de afspraken met politie en Openbaar Ministerie om slachtoffers te beschermen en daders aan te pakken. Het betreft de opsporing en vervolging van strafbare feiten in huiselijke kring en het opleggen van maatregelen als het volgen van een hulpverleningstraject of reclasseringstoezicht. De bestuurlijke maatregel van het Tijdelijk Huisverbod is bedoeld als een instrument om geweld of verdere escalatie te voorkomen door een rustperiode in te

lassen. Uit onderzoek blijkt dat een tijdelijk huisverbod nog niet veel wordt toegepast bij ouderenmishandeling.

De gemeente kan stimuleren dat het strafrecht of het tijdelijk huisverbod ook wordt toegepast bij ernstige gevallen van ouderenmishandeling. Het strafrecht kan nodig zijn om het geweld te stoppen en de oudere duurzame veiligheid te bieden. Bijvoorbeeld als de pleger verslaafd is of vanwege eerdere delicten bekend is bij justitie of politie.

De veiligheidsketen speelt onder andere een rol bij:

- Onderzoek en vervolging voor mishandeling en levensdelicten tegen ouderen (taak: politie, OM, forensisch onderzoeker, spoedeisende zorg).
- Tijdelijk Huisverbod bij ouderenmishandeling, hulp aan opvang voor uithuisgeplaatsten, hulp aan achterblijvende oudere (burgemeester, politie, Veilig Thuis, opvang en hulpverlening).
- Preventie en vervolging financieel misbruik: voorlichting door de politie aan ouderen, strafrechtelijk onderzoek en vervolging voor financiële uitbuiting (samenwerking: politie, banken, notaris, bewindvoerders, mentoren).

3.2.7 Over kwaliteit van de input (vak 4)

Hier gaat het om het adequaat beleggen van functies en taken en het contracteren van organisaties die de taken uitvoeren. Deze organisaties moeten voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen en zij moeten op hun taken berekend zijn. De gemeente kan kwaliteitseisen stellen aan te contracteren partijen, en/of de kwaliteit monitoren op basis van vooraf gemaakte afspraken. Kwaliteitseisen kunnen zijn:

- dat de meldcode is geïntegreerd in de organisatie;
- dat gegarandeerd is dat medewerkers deskundig en handelingszinnig en berekend op hun taak.

Of het aanbod lokaal of regionaal te organiseren is, is uiteraard afhankelijk van de omvang van de gemeente en de omvang van het aantal ouderen in kwetsbare posities (blijkens de gebiedsanalyse). Van belang zijn ook eisen als laagdrempeligheid en toegankelijkheid, ook voor migrantenouderen. Voor ouderen is de telefonische en fysieke bereikbaarheid en beschikbaarheid van hulpverleners in de eigen wijk van groot belang. Een medewerker van een sociaal (wijk)team die regelmatig in de wijk aanwezig is en met oudere buurtbewoners contact maakt, bevordert dat ouderen eerder aan de bel trekken bij problemen. Daarbij is met het oog op doorbreken van isolement en verminderde mobiliteit nodig dat hulp aan huis zoveel als nodig geboden kan worden.

Samen met de belangrijkste partners betrokken bij de uitvoering formuleert de gemeente criteria voor evaluatie van het beleid en de uitvoering.

3.2.8 Over de outcome-criteria (vak 5)

Hierbij formuleert u welke zichtbare resultaten worden nagestreefd vanuit de afspraken met de uitvoerende partijen. Idealiter zijn hierbij vertegenwoordigende partijen bij betrokken en kunnen zij input geven over de mate van tevredenheid bij ouderen.

Een drietal outcome-criteria of indicatoren: uitval (aansluiting vraag en aanbod), tevredenheid over nut en effect van de hulpverlening en doelrealisatie zijn ontwikkeld als basisset van outcome-criteria voor de jeugdhulp.⁹ Outcome-indicatoren of -criteria meten rechtstreeks of een missie of nagestreefde outcome is bereikt. Met outcome wordt bedoeld: doeltreffendheid, nut, effect of invloed (impact). Hierbij kan onderscheid gemaakt worden in outcome op maatschappelijk niveau en outcome op het niveau van de voorzieningen. Voor ouderenmishandeling is een dergelijke basisset nog niet ontwikkeld, maar de inzichten en tips voor outcome-sturing op de jeugdhulp, kunnen als voorbeeld dienen. Het

⁹ Yperen, T. van, E. de Wilde, M. Wildschut, S. Keuzenkamp, M. de Jager, (2015), Outcome-sturing in de jeugdhulp, 10 tips voor gemeenten en aanbieders, Nederlands Jeugd instituut, Utrecht.

gebruik van outcome-criteria en outcome-sturing dienen als motor voor verbetering van de aanpak. Toegepast op de aanpak van ouderenmishandeling kan bijvoorbeeld een tevredenheidsonderzoek onder de ouderen die als gevolg van geweld of misbruik gebruik maakten van voorzieningen als Veilig Thuis, of een sociaal (wijk)team inzicht geven in de mate van de effectiviteit van het hulpaanbod. Sociaal (wijk)teams zouden, naast tevredenheidsonderzoek bij gebruikers, kunnen nagaan bij afhakers wat maakte dat zij afhaakten of waarom het aanbod niet aansloot op hun specifieke (hulp)vragen. Dit kan van belang zijn om het bereik van alle groepen kwetsbare ouderen, in het bijzonder migrantenouderen te vergroten.

Een barometer ouderenmishandeling kan nagaan in hoeverre professionals en burgers bewustzijn hebben ontwikkeld over ouderenmishandeling en de hulp. Voorbeelden zijn Barometer Ouderenmishandeling [Amsterdam](#) en [Gelderland-Zuid](#).

Ten aanzien van de doelrealisatie dienen alle aanbieders periodiek aan te tonen in hoeverre de afgesproken outcome-criteria zijn gehaald en met welke acties. De jaarberichten van Veilig Thuis en andere aanbieders moeten bijvoorbeeld specifieke gegevens bevatten over het aantal adviesvragen en meldingen en de afgehandelde cases inzake ouderenmishandeling.

Voor meting van doelrealisatie op casusniveau kan de [zelfredzaamheidsmatrix](#) een handig instrument zijn, omdat deze meetbare criteria presenteert, ook voor vroegsignalering en preventie.¹⁰ Bij ouderen gaat het vooral om de vraag in hoeverre er een normalisatie van de zelfredzaamheid is bereikt, al dan niet met beroep op de familie of het sociaal netwerk. Een belangrijk item is het psychisch en sociaal welbevinden, voldoende steun van partner en familie, dan wel van andere mensen uit het sociaal netwerk.

3.2.9 Over acties verbonden aan meten en verbetering (vak 6)

Op basis van outcome en andere rapportages en evaluaties kunt u de verbetercyclus afsluiten met een actieplan voor kwaliteitsverbetering. Ook hierbij betreft u de uitvoerende partijen.

Doorstart: vervolgbeleid ouderenmishandeling

De gemeente verzamelt en gebruikt in samenspraak met betrokken partijen de verbeterpunten en –acties voor een herbezinning op de visie en ambitie. Vervolgens wordt besproken welke taken voortgezet worden en hoe de uitvoering daarvan te verbeteren en te intensiveren is.

Hiermee stellen gemeente en betrokken partijen een vervolgplan op, zo mogelijk gekoppeld aan de vernieuwde regiovisie of het beleidsplan geweld in huiselijke kring.

3.3 Verdeling van taken en verantwoordelijkheden

Bij het opstellen van een (vervolg) beleidsplan ouderenmishandeling formuleert u een of meer hoofdoelen en meerdere subdoelen en acties voor bewustwording, preventie en de aanpak bestaande uit: (vroeg)signalering, hulpverlening (veiligheid en herstel) en nazorg. Dit gefaseerd en per doel een of meer concrete resultaten. Deze acties worden verdeeld over de diverse partijen, passend bij hun rol. Onderstaand schema kan u daarbij helpen.

¹⁰ Zie het artikel over dit onderwerp [Kun je zelfredzaamheid meten?](#)

Inhoud beleidsdoel	Rol gemeente	Rol samenwerkingspartners	Beleidsfase/-plan
Deskundigheidsbevordering: Professionals van sociale (wijk)teams zijn handelingsvaardig in signalering en bespreekbaar maken van ouderenmishandeling in alle verschijningsvormen. Zij bieden, in samenwerking met Veilig Thuis, op maat hulp gericht op veiligheid en stabilisatie van de zelfredzaamheid van ouderen en hun naaste omgeving (het cliëntstelsel).	Faciliteren, stimuleren, monitoren.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren en evalueren: Programma opstellen voor de eigen organisatie en trainingen uitvoeren tbv medewerkers. Reflectie op casuïstiek en evaluatie gericht op verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van handelen. • Rapporteren over uitgevoerde trainingen en effect op tevredenheid van ouderen als gebruikers/cliënten. 	Uitvoeringsplan ouderenmishandeling.

Met partijen op regionaal en lokaal niveau maakt de gemeente afspraken over de verdeling en uitvoering van taken. Belangrijk hierbij is de aansluiting van regionale en lokale taken.

De uitvoerders dragen zelf zorg voor voldoende capaciteit (voldoende deskundig personeel) om de taken en hoeveelheid aan werk naar behoren te kunnen uitvoeren. Aanbieder en gemeente moeten dit goed uitonderhandelen.

Welke capaciteit nodig is, kunt u in samenspraak met de desbetreffende partij bepalen op basis van de periodieke of tussentijdse voortgangsgesprekken en evaluaties van het uitvoeringsplan. Houd rekening met toename van vragen en meldingen en dus meer werk voor de uitvoerende partijen. Zeker naar mate bewustwording en signalering van ouderenmishandeling bij publiek, ouderen en professionals toenemen.

4 Actoren in de uitvoeringspraktijk

4.1 Veilig Thuis: de spin in het web

Vanuit de Jeugdwet en de Wmo is uw gemeente (mede) verantwoordelijk voor Veilig Thuis, als opdrachtgever samen met andere gemeenten. Gemeenten kunnen naast wettelijke ook bovenwettelijke taken opdragen aan Veilig Thuis. De uitvoering van de wettelijke taken is beschreven in het handlingsprotocol Veilig Thuis dat elke regio heeft vastgesteld, vaak bij de vaststelling van de regiovisie of bij de opdrachtverlening aan Veilig Thuis.

4.1.1 Wettelijke en niet-wettelijke taken veilig Thuis

De Jeugdwet bepaalt dat er op bovenlokaal niveau een Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK), ontwikkeld moet worden (vanaf 2015 Veilig Thuis genaamd). Doel hiervan is verbetering van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling door:

- Samenhang tussen de aanpak van huiselijk geweld en die van kindermishandeling door één gezin, één plan;
- Eén meldpunt voor burgers en professionals.

Wettelijke taken

Verder bepaalt de Jeugdwet dat dit AMHK minimaal de volgende wettelijke taken uitvoert:

- het verstrekken van advies en zo nodig het bieden van ondersteuning aan degene die een vermoeden heeft van huiselijk geweld of kindermishandeling met betrekking tot de stappen die in verband daarmee kunnen worden ondernomen;
- het fungeren als meldpunt voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- het naar aanleiding van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, onderzoeken of daarvan daadwerkelijk sprake is;
- het – indien noodzakelijk - inschakelen van passende hulpverlening;
- het zo nodig in kennis stellen van de politie of de Raad voor de Kinderbescherming. Indien een ver-

zoek tot onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming wordt ingediend, wordt het college van burgemeester en wethouders daarvan in kennis gesteld;

- het terug rapporteren aan de melder van datgene wat met de melding is gebeurd.

Naast deze taken is er een aantal die niet behoren tot de wettelijke taken, maar die voor 2015 bovenlokaal werden uitgevoerd door het toenmalige AMK en SHG. De VNG schreef een adviserende notitie hoe gemeenten deze niet-wettelijke taken kunnen laten uitvoeren.

Niet-wettelijke taken

De niet-wettelijke taken bestaan onder meer uit:

- Voorlichting en deskundigheidsbevordering.
- Procesregie over de ketenaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Uitvoeringstaken bij de Wet tijdelijk huisverbod. Dit betreft casusregie.
- Informatie leveren voor monitoring van de ketenaanpak aan gemeenten.
- Expertise opbouwen en onderhouden op specifieke vormen van huiselijk geweld, zoals ouderenmishandeling.¹¹

4.2.1 Deskundigheid Veilig Thuis

De medewerkers van Veilig Thuis zijn mogelijk nog niet helemaal deskundig of ervaren in de behandeling van vragen en meldingen met betrekking tot ouderenmishandeling, dan wel minder op specifieke vormen als ontspoorde mantelzorg of financieel misbruik. In de opdrachtverlening aan Veilig Thuis kunnen de gemeenten van de betreffende regio opnemen dat (enkele) medewerkers voldoende toegerust zijn om alle vragen en casuïstiek op het gebied van ouderenmishandeling aan te kunnen.

Eventueel – want geen wettelijke taak - kan Veilig Thuis een rol spelen bij het geven van voorlichting of training aan zowel vrijwillige als professionele hulp- en dienstverleners.

Voor vrijwilligers en hun organisaties bestaat een uitgebreide handreiking: [Vrijwilligers tegen ouderenmishandeling](#). En ander voorlichtingsmateriaal, zoals: '[Je ziet het pas als je het gelooft](#)' (een dvd met instructie) en de film met handleiding '[Van signaleren naar bespreken](#)'; vrijwilligers in gesprek met oudere migranten, van GGD Gelderland-Zuid.

4.2 Sociale wijkteams en ouderenmishandeling

In het merendeel van de gemeenten zijn sociale wijkteams opgezet om de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet uit te voeren. De wijkteams verschillen sterk van samenstelling en werkwijze. Elke gemeente bepaalt zelf de diepte en breedte van het werk van de wijkteams, de kaders waarbinnen het team werkt. Hoofdzak is dat deze taken goed zijn belegd, ofwel bij de wijkteams, ofwel andere aanbieders en dat deze structuur goed aansluit op de regionale structuur, inclusief het AMHK, Veilig Thuis. Hoe is dat in uw gemeente?

Sociale wijkteams werken voor de hele bevolking (0-100), soms zijn er verschillende teams, voor de jeugd en volwassenen en ouderen. Wijkteams zijn er voor mensen met een geringe of verminderde sociale redzaamheid. Ze signaleren problemen en verlenen laagdrempelige hulp. In een aantal gemeenten zijn de functies toewijzing en hulpverlening gescheiden. Hoofdzak is dat de toegang laagdrempelig is, in het bijzonder voor ouderen. In het gesprek met ouderen is het van belang aandacht te besteden aan alle levensgebieden, en na te gaan of mogelijk sprake is van misbruik of mishandeling.

¹¹ Bron: [Notitie niet-wettelijke taken AMHK \(VNG\)](#).

De gemeente kan de opdracht van het wijkteam verruimen of beperken. Voor een goede aanpak van ouderenmishandeling kan het wijkteam een belangrijke bijdrage leveren. Het is aan te bevelen om aansluitend op de opdracht aan Veilig Thuis, taken aan lokale wijkteams, c.q. aanbieders op te dragen, zodat sprake is van een sluitende keten van (vroeg)signalering, hulpverlening en nazorg bij alle vormen van ouderenmishandeling. Bijvoorbeeld dat wijkteams lokaal voorlichting geven aan ouderen de (vroeg)signalering en het bespreekbaar maken op zich nemen (vanuit de Meldcode). Mede op basis van advies en informatie van Veilig Thuis over de casus kunnen lokale hulpverleners hulp en ondersteuning bieden aan de oudere en zijn of haar sociaal netwerk (partner, familie, vrijwilligers). Bijlage 3 geeft een voorbeeld van een taakverdeling.

4.3 Meldcode en de wijkteams: deskundigheid en verantwoordelijkheid

De Meldcode vereist deskundigheid van medewerkers en vraagt bovendien dat professionals verantwoordelijkheid nemen als ze vermoedens hebben van huiselijk geweld. Ouderenmishandeling is één van de vormen van huiselijk geweld en valt dus onder de Meldcode. Sociale wijkteams vallen onder de Meldcode. Uw gemeente, die de zorg en ondersteuning van de wijkteams inkoopt, kan hierover in gesprek gaan: hoe wordt de Meldcode ingevuld? Wordt er vaak gebruik van gemaakt? Wat is de indruk van de organisatie: wordt hierdoor ouderenmishandeling opgemerkt en aangepakt?

Het implementeren van de Meldcode is de verantwoordelijkheid van de (moeder)organisatie(s) van de wijkteams, maar maakt deel uit van de kwaliteit van de geboden hulp en ondersteuning. Dit is dan ook een invalshoek van waaruit het gesprek plaatsvindt. De Wet maatschappelijke ondersteuning regelt de toezichthoudende taak betreffende de kwaliteit van de maatschappelijke ondersteuning. Deze moet goed van kwaliteit, doeltreffend en veilig zijn.¹²

Wijkteam met aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling

In het basismodel van de Meldcode is een functiebeschrijving van de aandachtsfunctionaris Meldcode opgenomen. Deze functie is toe te snijden op ouderenmishandeling. Verscheidene organisaties voor intramurale ouderenzorg hebben tegenwoordig ook een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling aangesteld. Als gemeente kunt u dit stimuleren en waarderen. Bijvoorbeeld door lokaal van tijd tot tijd een themabijeenkomst te organiseren met en voor aandachtsfunctionarissen ouderenmishandeling en andere professionals.

Het verdient aanbeveling om organisaties die met ouderen werken te vragen om een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling aan te stellen. Omdat veel hulp- en dienstverleners nog niet zo bekend zijn met ouderenmishandeling, en handelingsverlegen zijn, zal er onder hen behoefte zijn aan deskundig advies. Lokale zorgaanbieders kunnen met hun vragen terecht bij Veilig Thuis, en bij ernstige en complexe problematiek of acuut geweld kunnen ze dit daar melden.

4.4 Samenwerkingsafspraken, op- en afschalen met Veilig Thuis

In de praktijk is het niet gemakkelijk om de samenwerking tussen het regionale Veilig Thuis en lokale sociale wijkteams te regelen en vervolgens vlekkeloos te laten verlopen. Het loont voor de gemeente de moeite hier met Veilig Thuis en de (organisatie van de) wijkteams alert op te zijn en goede afspraken te maken. Het is raadzaam dit als een gezamenlijk leerproces te zien, waarbij van tijd tot tijd systematisch besproken wordt of en hoe het handelen bij ouderenmishandeling verbeterd kan worden.

Met Veilig Thuis loopt vaak de afspraak dat ze met de wijkteams samenwerken om casussen te kunnen

¹² Zie ook: [Factor Veiligheid](#). Utrecht: Movisie, 2014.

op- of afschalen. De opdracht die de gemeente verleent aan de wijkteams moet dan wel ruimte creëren voor de wijkteams om dit op te pakken. Vraagsturing kan hierin als uitgangspunt problematisch zijn. Een verwijzing van Veilig Thuis is immers geen vraag van het cliëntsysteem zelf. Zo kan er toch nog een situatie ontstaan waarin Veilig Thuis zegt een casus niet langer te willen behandelen, aangezien er geen onderzoek nodig is. Terwijl het wijkteam zegt de casus niet over te nemen omdat dat zijn opdracht niet is. Bij ouderenmishandeling kan zich deze frictie ook voordoen. Dit is te voorkomen door de taken gericht op de veiligheid van ouderen in een sluitende zorg- en veiligheidsketen te schakelen. Dit kan door de taken van Veilig Thuis en van het lokale veld op elkaar af te stemmen en goed te verdelen, zodat geen hiaten ontstaan.

Hierboven zijn de wettelijke taken van Veilig Thuis reeds beschreven. In aansluiting daarop voert het sociale (wijk)team de volgende taken uit:

- Voorlichting geven aan burgers, ouderen in de wijk/dorpskern over ouderenmishandeling en het hulpaanbod.
- Signaleren, bespreekbaar maken aan de hand van de meldcode, advies en ondersteuning vragen bij Veilig Thuis, zo nodig Veilig Thuis inschakelen om veiligheid te herstellen. Dit als betrokkenen niet willen meewerken aan een oplossing, en/of het geweld substantieel is en meerdere ernstige problemen in het cliëntsysteem zijn gesignaleerd.
- Na herstel veiligheid, is met Veilig Thuis (in multidisciplinair overleg) een herstelplan opgesteld. Het sociaal (wijk) team biedt hulp en ondersteuning, of regelt aanvullende hulp voor het cliëntsysteem. Bijvoorbeeld ondersteuning van de mantelzorger, regelen van respijtzorg of geriatrische zorg.
- Het bieden van nazorg. Het onderhouden van contact met het cliëntsysteem en de specifiek de oudere om na te gaan of de veiligheid gegarandeerd is en hulp werkt. Bij dreigende terugval wordt advies en ondersteuning gevraagd van Veilig Thuis, dan wel opnieuw gemeld.

Een voorbeeld van een taakverdeling tbv op- en afschaling Veilig Thuis en sociale (wijk)teams is gegeven in bijlage 3: Taakverdeling uitvoering.

Bijlagen

1 Waar vindt u meer informatie en praktijkvoorbeelden?

In deze handreiking geven we u handvatten bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid op het gebied van ouderenmishandeling. Er zijn meer verzamelplekken met informatie over dit onderwerp. Zo zijn er websites en databanken die voorbeelden en good practices verzamelen van gemeenten en instellingen die ook met dit onderwerp aan de slag zijn. Hieronder vindt u een overzicht van deze kennisbronnen.

1.1 Ouderenmishandeling in de regiovisies

Enkele regiovisies huiselijk geweld besteden aandacht aan ouderenmishandeling, bijvoorbeeld regio Fryslân, Vaailig thoes regio Groningen, regio Midden- en Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer en Brabant-Noord (te raadplegen via www.regioaanpakveiligthuis.nl). Overigens worden hierin vaak geen expliciete, specifieke doelstellingen en resultaten genoemd. Nogal eens moet 'ouderenmishandeling' ingelezen worden als het gaat over 'huiselijk geweld'.

Gemeenten in de regio Haaglanden hebben een [Uitvoeringsprotocol Aanpak Ouderenmishandeling](#) opgesteld waarin onder meer de stappen van de Meldcode beschreven staan bij signalen van ouderenmishandeling. Bij dit uitvoeringsprotocol hoort een sociale kaart met partners in de regio die werken met en voor ouderen. Crisisopvangvoorziening voor ouderen is belegd bij Stichting Wende.

1.2 Praktijkvoorbeelden

De [Kennisbank aanpak ouderenmishandeling](#) is ontwikkeld vanuit het actieplan 'Ouderen in veilige handen' van de Rijksoverheid. De kennisbank bundelt informatie over ouderenmishandeling van Rijksoverheid, andere overheden en organisaties in het veld en is vooral bedoeld voor gemeenten die werk (willen) maken van het voorkomen en aanpakken van ouderenmishandeling.

In de kennisbank vindt u achtergrondinformatie, wet- en regelgeving, onderzoeken en praktijkvoorbeelden van andere organisaties. Daarnaast kunt u op de kennisbank terecht voor voorlichtingsmateriaal en informatie over scholingsmogelijkheden op het gebied van ouderenmishandeling.

Op de website van [Movisie](#) vindt u diverse factsheets, publicaties en tools over ouderenmishandeling en ontspoorde mantelzorg, zowel op het gebied van preventie als van hulpverlening en aanpak.

Veilig Thuis Utrecht ontwikkelde een *methode* waarmee professionals in de lokale gemeentelijke teams in de praktijk aan de slag kunnen: [Ouderen Veilig Thuis](#). Hierin staat onder meer een lijst van begrippen, en van regelingen en instellingen die kunnen ondersteunen. (bv. Informatie over curatele en machtige, maar ook: wat is mantelzorgondersteuning, wat is handelingsbekwaamheid).¹³

Crisisopvang is bedoeld voor personen die tijdelijk woonruimte nodig hebben omdat ze door een crisissituatie niet meer op een veilige manier thuis kunnen wonen.

In geval van ouderenmishandeling gaat het dan om een acute dreiging van onveiligheid waarin een ambulante vorm van hulpverlening voor de oudere niet afdoende is en een huisverbod geen uitkomst biedt.

Gemeenten kunnen deze crisisopvang regelen. Met de digitale handreiking '[Huisverbod en crisisopvang voor gemeenten](#)' (2012) kan een gemeente bepalen wanneer bij ouderenmishandeling crisisopvang moet worden ingezet.

1.3 Voorbeelden van deskundigheidsbevordering

De Landelijke Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Kindermishandeling en huiselijk geweld (LVAK) biedt een training aan voor aandachtsfunctionarissen ouderenmishandeling:

De MO Groep ontwikkelde een [e-learning](#) voor medewerkers van Veilig Thuis.

Er zijn vele aanbieders van scholing en training op dit terrein. In de website www.bijtscholingwmo.nl vindt u scholing over huiselijk en seksueel geweld en over de Meldcode. Ook scholing op het gebied van ouderenmishandeling is hierin opgenomen.

www.signalerenkanjeleren.nl volgt de stappen van de Meldcode en is gericht op het onderwijs, maar is ook relevant voor gemeenten. De website is weliswaar niet specifiek gericht op ouderenmishandeling, maar heeft tot doel handelingsvaardigheid van professionals bij huiselijk geweld en kindermishandeling te vergroten.

Het artikel [Ouderenmishandeling op de kaart](#) geeft een overzicht van stand van zaken en laatste ontwikkelingen.

¹³ Van der Krans-Vlug, M., Mulders, M., Van Waveren, L., Van der Horn, R. (2015). Ouderen Veilig Thuis. Een beschrijving van de nieuwe werkwijze rondom ouderenmishandeling. Utrecht: Veilig Thuis, in samenwerking met Movisie.

2 Achtergrondinformatie

In dit hoofdstuk vindt u enige achtergrondinformatie over onderwerpen die in de voorafgaande hoofdstukken aan de orde kwamen. Daarbij vindt u informatie over onderwerpen die betrekking hebben op een veilige zorgrelatie, aangezien ouderen vaak met zorgprofessionals te maken hebben.

2.1 Bestuurlijke samenwerking en regio-indeling

In Nederland kennen we meerdere regionale indelingen en vormen van bestuurlijke samenwerking. Wanneer het gaat om ouderenmishandeling is een aantal indelingen van belang:

- **Wmo-regio:** veel gemeenten hebben gezamenlijk, in regioverband, opgetrokken bij de voorbereiding van de decentralisatie van de zorg en de invoering van de Wmo. Uit een inventarisatie door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) blijkt dat er op regionaal niveau 43 samenwerkingsverbanden zijn gevormd die grotendeels overeenkomen met de nieuwe jeugdzorgregio's.
- **Vrouwenopvang-regio:** de Wmo kent formeel geen centrumgemeenten en regiogemeenten. Alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring. Voor opvang is tussen Rijk en de VNG afgesproken dat voorlopig met centrumgemeenten zal worden gewerkt, een voortzetting van de vrouwenopvang-regeling. De centrumgemeenten hebben hierbij een regierol en ontvangen ook financiële middelen (via de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang) van het Rijk. Er zijn 35 centrumgemeenten vrouwenopvang. Over het algemeen zijn de regiovisies huiselijk geweld uitgewerkt voor deze regio's.
- **Veilig Thuis-regio:** deze regio is zo ingedeeld dat gemeenten gezamenlijk op een goede manier Veilig Thuis kunnen aansturen, er zijn 26 Veilig-thuisregio's.
- **Veiligheidshuis:** in het Veiligheidshuis werkt men samen aan opsporing, vervolging, berechting en hulpverlening. Het doel van de samenwerking is het terugdringen van overlast, veelvoorkomende criminaliteit en huiselijk geweld. Meestal speelt Veilig Thuis hier een belangrijke rol in. Er zijn 34 Veiligheidshuizen met bijbehorende regio's.
- **Veiligheidsregio:** in sommige gevallen werkt de veiligheidsregio nauw samen, niet alleen wanneer

het gaat over rampen en het gezamenlijk inkopen van materieel (dat zijn officiële taken van de veiligheidsregio, zie: http://www.regioatlas.nl/indelingen/indelingen_indeling/t/veiligheidsregio_s), maar ook bij het voorkomen en aanpakken van 'high impact crimes', waar soms huiselijk geweld onder valt. Er zijn 25 veiligheidsregio's.

Voor sommige zaken, zoals afstemming met de langdurige of kortdurende zorg voor ouderen zal bovendien contact nodig zijn met de zorgkantoren die een andere indeling kennen. Voor toedeling van de taak voorlichting is het misschien logisch te kijken naar de opdracht die de GGD krijgt van de gemeenten, die (deels gezamenlijk) deze regionale functie aansturen. Voor regio-indelingen geldt vrijwel altijd dat er één gemeente een meer centrale rol heeft dan de andere gemeenten. Er wordt meestal gewerkt met een 'centrumgemeente' en 'regiogemeenten'. Hoe sterk de rollen van centrumgemeente en regiogemeente uiteenlopen, verschilt per indeling. Het feit dat de gemeente samenwerkt in regioverband betekent niet dat de verantwoordelijkheid van de gemeente verandert, deze blijft onverminderd verantwoordelijk. Of zoals dat in de Wmo heet: integraal verantwoordelijk voor het voorkomen en aanpakken van huiselijk geweld. Dit geldt ook voor ouderenmishandeling.

2.2 Landelijk actieplan; landelijke netwerken en initiatieven

Veilig ouder worden en het tegengaan van ouderenmishandeling zijn belangrijke doelstellingen van het kabinetsbeleid. In een vergrijzende samenleving is het immers belangrijk om oog te hebben voor de positie van ouderen en hen te beschermen als ze kwetsbaar zijn. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) doet dit nu al een aantal jaren met gericht beleid.¹⁴

2.2.1 Actieplan 'Ouderen in veilige handen'

Het ministerie van VWS is in de jaren 2011-2014 gestart met het Actieplan Ouderen in veilige handen. Hiermee wil het Ministerie geweld en mishandeling gepleegd door professionals tegengaan, maar ook geweld dat is gepleegd in huiselijke kring. Het Actieplan voorziet onder meer in de komst van mentoren die ouderen kunnen ondersteunen bij gevallen van mishandeling, een campagne die ouderen over de drempel moet helpen om misstanden te melden en de invoering van een meldplicht voor mishandeling gepleegd door professionals. Verder zullen mensen die willen werken in de langdurige zorg in de toekomst worden verplicht een Verklaring Omtrent Gedrag te overleggen.

Het Actieplan ouderen in veilige handen 2015-2017 is een vervolg op het actieplan uit maart 2011. De doelstelling is ouderenmishandeling te voorkomen en als het dan toch voorkomt, zo vroeg mogelijk te signaleren en te stoppen, of het nu gaat om de huiselijke kring of de professionele omgeving. Het plan richt zich op ouderen en hun omgeving, gemeenten, professionals en vrijwilligers.

Het bij elkaar brengen van partijen op zowel landelijk als lokaal/regionaal niveau is in gang gezet door het ministerie en de VNG.

In het actieplan wordende gezamenlijke partners genoemd waarmee wordt opgetrokken: het Rijk, gemeenten, Veilig Thuis, verpleeghuizen, huisartsen, wijkteams, notarissen en banken, seniorenorganisaties of politie en het Openbaar Ministerie (OM).

Vijf vervolgacties worden genoemd:

- Taboe doorbreken
- Van handelingsverlegen naar handelingsbekwaam
- Ontspoorde mantelzorg voorkomen
- Veilig financieel ouder worden
- Versterking justitiële inzet

Lees verder de [Kamerbrief over voortgang aanpak GIA](#)

¹⁴ Pattiwael, J. & Brons, I. (2015). Ouderen in veilige handen. Een overzicht van het beleid ter bestrijding van ouderenmishandeling. In Justitiële verkenningen, jrg. 41, nr. 6.

Dit actieplan en de daarin genoemde thema's voor vervolgacties zijn zowel voor het regionaal als het lokale uitvoeringsplan ouderenmishandeling van belang. U kunt aansluiting zoeken bij de pilots en bijdragen aan de (door)ontwikkeling van de regionale preventie en aanpak.

2.2.2 Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden'

Ter uitvoering van vervolgacties op het gebied van veilig financieel ouder worden is door het ministerie van VWS de brede Alliantie financieel misbruik opgericht. De Brede Alliantie 'Veilig financieel ouder worden' is onderdeel van het vervolg op het actieplan Ouderen in veilige handen.

Doel is gezamenlijk landelijke afspraken en kaders te ontwikkelen voor Veilig Thuis, politie en regionale en lokale preventie en aanpak van financieel misbruik.

De alliantie bestaat uit: ABN AMRO, ANBO, de Branchevereniging voor Professionele Bewindvoerders en Inkomensbeheerders (BPBI), Humanitas, de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB), het Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling (LPBO), Mentorschap Nederland (MN), Movisie, het Nationaal Ouderenfonds, de Nationale Politie, het Nationaal Registratie Instituut (NRI), de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM), het Openbaar Ministerie (OM), PCOB, Rabobank, de Stichting Landelijke Ondersteunings- en Informatiecentrum Seniorenraden (LOIS), Unie KBO, Veilig Thuis en de VNG.

2.2.3 Landelijk Platform bestrijding Ouderenmishandeling (LPBO)

Het landelijk platform bestaat sedert 2003, opgericht door NIZW. In de loop der jaren is de functie veranderd van een landelijk meldpunt naar een platform van projectleiders, aandachtfunctionarissen, trainers en onderzoekers/adviseurs. Tegenwoordig is het een zelfstandig en onafhankelijk overlegorgaan voor uitwisseling van expertise, initiëren van onderzoek, nieuwe methoden en instrumenten. Ongeveer 60 leden telt het platform met verscheidene werkgroepen voor acties en inhoudelijke onderwerpen (Internationale dag tegen ouderenmishandeling 15 juni; ouderenmishandeling in sociale media en de werkgroep screeningsinstrument SPUTOVAMO). Voorzitter sinds november 2015 is de projectleider ouderenmishandeling bij Samen Veilig Utrecht.

2.3 De professionele zorgrelatie

Deze handreiking beperkt zich tot ouderenmishandeling in huiselijke kring. De verantwoordelijkheid van gemeenten beperkt zich immers tot die setting. Er zijn echter ook vormen van ouderenmishandeling die zich niet afspelen binnen de huiselijke kring, maar in professionele zorgrelaties. Deze ontspoorde zorg wordt soms wel genoemd in regiovisies. We gaan er hier kort op in, omdat de gemeente ervoor kan kiezen een rol te spelen bij het faciliteren van organisaties om ouderenmishandeling in de professionele setting te voorkomen en aan te pakken.

2.3.1 Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg

De wet is in werking getreden op 1 januari 2016 en regelt de wijze waarop zorgaanbieders (zowel instellingen als individuele zorgaanbieders), moeten zorgdragen voor veilige en kwalitatief goede zorg. Zij moeten een interne Meldcode invoeren en een laagdrempelig intern meldtraject voor incidenten, calamiteiten en geweld bij de zorgverlening. Bovendien moeten deze incidenten, calamiteiten en meldingen van geweld in de zorgverlening worden gemeld bij de inspectie voor de gezondheidszorg. De meldingen dienen door de organisatie zelf te worden onderzocht en zo nodig dienen maatregelen genomen kunnen worden om herhaling te voorkomen en de zorg te verbeteren. De organisatie moet zo worden ingericht dat medewerkers veilig kunnen melden en dat geleerd wordt van fouten. Ook dienen zorgverleners gemaakte fouten te bespreken met de cliënt.

Een ander belangrijk punt in de wet is de plicht om nieuwe medewerkers te screenen, o.a. door een VOG verplicht te stellen en na te gaan of bij vorige werkgevers sprake was van geweld in de zorgverlening.

Hieronder twee instrumenten die werkgevers kunnen helpen om veilige en kwalitatief goede zorg te verlenen, de Leidraad veilige zorgrelatie en het Waarschuwingsregister.

2.3.2 Leidraad veilige zorgrelatie

In oktober 2014 verscheen de Leidraad Veilige Zorgrelatie voor medewerkers en vrijwilligers van instellingen in de langdurige zorg (ouderenzorg, geestelijke gezondheidszorg en zorg voor mensen met een beperking). Hij is bedoeld om grensoverschrijdend gedrag of mishandeling door hen jegens de cliënt te voorkomen, dan wel vroegtijdig te signaleren en aan te pakken.¹⁵ Bestuurders en beleidsmakers van zorgorganisaties kunnen er gebruik van maken voor het maken of aanscherpen van beleid en afspraken in de organisatie.

Het instrument kan zorgverleners helpen bij het ontwikkelen van een veilig zorgklimaat.

2.3.3 Waarschuwingsregister zorg en welzijn

Werkgevers in de zorg moeten bij de aanstelling van nieuwe medewerkers nagaan of deze zich in het verleden hebben schuldig gemaakt aan geweld in de zorgverlening of ander grensoverschrijdend gedrag. Hiervoor heeft de sector zelf een waarschuwingsregister in het leven geroepen. Hiervoor geven de initiatiefnemers de volgende argumentatie.

De meeste medewerkers in zorg en welzijn zetten zich dagelijks met hart en ziel in voor cliënten. Ze werken aan het deskundig begeleiden en verzorgen van mensen die steun of zorg nodig hebben. Toch wordt de zorg- en welzijnssector geconfronteerd met een 'kleine' groep van deze zorgmedewerkers (1-3%) die ernstig over de schreef gaat jegens cliënten, bijvoorbeeld door het plegen van diefstal of mishandeling. Deze cliënten zijn vaak zeer kwetsbare ouderen en mensen met een beperking die onze bescherming nodig hebben. Deze ontoelaatbare gedragingen veroorzaken niet alleen onveiligheid binnen de organisatie, maar ook emotionele en materiële schade met grote impact op cliënten, familie en personeel.

Nadat aangifte is gedaan en de medewerker is ontslagen, gebeurt het maar al te vaak dat deze medewerker ergens anders solliciteert, wordt aangenomen en vervolgens ongestoord de ontoelaatbare praktijken op 'de oude voet' kan voortzetten. Het Waarschuwingsregister Zorg & Welzijn wil en kan deze praktijken terugdringen door zich in beginsel te richten op preventie en het voorkomen van recidive. Medewerkers worden op de hoogte gesteld dat het plegen van diefstal, mishandeling en/of seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens cliënten kan leiden tot uitsluiting van werk in de langdurige zorgsector voor een periode van 2 of 4 jaar. Daarnaast kan een preventieve check in het Waarschuwingsregister door zorg- en welzijnsorganisaties voorkomen dat personen die in het verleden over de schreef zijn gegaan, zonder meer in hun organisatie komen werken.

2.3.4 Rol gemeente bij veilige zorgverlening?

Wat kan de gemeente betekenen voor lokale zorginstellingen als het gaat om preventie en aanpak van ouderenmishandeling in een professionele relatie? Hoewel de gemeente hier geen verantwoordelijkheid draagt kan zij wel zorgen dat bewoners, en in het bijzonder zorgafhankelijke ouderen, kunnen rekenen op goede en veilige zorg van instellingen binnen de gemeente.

Vooraf kan de gemeente, in samenwerking met de zorgverzekeraars, organisaties stimuleren om veilige en kwalitatief goede zorg te bieden aan oudere inwoners.

Voor zover er een subsidie of inkooprelatie bestaat kan de gemeente kwaliteitseisen stellen, zoals een laagdrempelig meldtraject voor ouderen die zich onveilig voelen vanwege (dreigende) ontspoorde zorg, financieel misbruik of andere vormen van ouderenmishandeling.

¹⁵ Bolscher en Smits (2014). Leidraad Veilige zorgrelatie.

2.4 Achtergrondinformatie over ouderenmishandeling

In deze bijlage enige achtergrondinformatie.

2.4.1 Vormen van ouderenmishandeling

Ouderenmishandeling kent vele vormen. Uit meldingen bij Veilig Thuis blijkt dat psychisch en fysiek geweld het meest gemeld worden, gevolgd door financieel misbruik. Verwaarlozing en seksueel misbruik worden minder of nauwelijks gemeld. Vaak is sprake van een combinatie van meerdere vormen.

Lichamelijke mishandeling

Slaan, duwen, schoppen, gooien met voorwerpen of hardhandig beetpakken waardoor lichamelijk letsel wordt veroorzaakt. Ook bedreigen met of letsel toebrengen met een steek- of vuurwapen vallen hieronder.

Psychische mishandeling

Herhaaldelijk uitschelden, kleineren, beledigen of structureel negeren of uitsluiten van de oudere, schending van privacy en bewegingsvrijheid. Bij uitsluiting kan men denken aan discrimineren op grond van een ziekte of verstandelijke beperking.

Financiële uitbuiting

Diefstal, veranderen van het testament, ongewenste bemoeienis met geldzaken, verduisteren van geld of goederen, vernielen van eigendommen, zonder toestemming verkopen van goederen, onbevoegd gebruik maken van iemands pinpas of creditcard.

Verwaarlozing

Zowel fysieke verwaarlozing, zoals het onthouden van voeding, lichamelijke verzorging of toegang tot medische zorg, als affectieve verwaarlozing, zoals geen aandacht geven aan de zorgafhankelijke oudere.

Seksueel misbruik

Verbale of fysieke grensoverschrijding, zoals ongewenste seksuele handelingen met of in het bijzijn van de oudere.

Ontspoorde mantelzorg is als aparte vorm te benoemen, omdat het hier niet gaat om een opzettelijke vorm (mishandeling of misbruik) maar vaak een gevolg is van onkunde, onwetendheid en overbelasting. Het is te onderscheiden van ontspoorde zorg die betrekking heeft op de professionele setting.

Ontspoorde mantelzorg

Een op de drie mantelzorgers geeft toe weleens zijn of haar geduld te verliezen bij het verzorgen van de hulpbehoevende. Negen procent geeft toe dat dit kan leiden tot schreeuwen of ruwe behandeling van de hulpbehoevende. Dit blijkt uit onderzoek van het SCP.¹⁶ Mantelzorgers die een (van hun) ouder(s) helpen, hebben wat vaker moeite hebben geduldig te blijven (36%).

Een mantelzorger die weinig positieve ervaringen met helpen heeft en/of die zich ernstig belast voelt, loopt een verhoogd risico op geduld verliezen. Er zijn dus niet alleen gevolgen voor de mantelzorger zelf als deze wordt overvraagd, maar ook voor de aard van de hulp die deze geeft en voor de hulpbehoevende.

¹⁶ Klerk, M. de, Boer, A. de, Plaisier, I., Schyns, P., & Kooiker, S. (2015). Informele hulp: wie doet er wat? Omvang, aard en kenmerken van mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning in 2014. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

2.4.2 Wat zijn risicofactoren van ouderenmishandeling?

Afhankelijkheid van anderen is kenmerkend voor slachtoffers van ouderenmishandeling. Internationale onderzoeken wijzen uit dat een slechte lichamelijke gezondheid en fysieke beperkingen het risico voor ouderenmishandeling vergroten, evenals veelvuldig gebruik maken van gezondheidszorg. Dit laatste kan ook te maken hebben met de relaties met zorgverleners die men dan aangaat. Verder worden een klein sociaal netwerk en beperkte sociale steun als risicofactoren gezien. Deze factoren vergroten vooral de kans op psychische mishandeling. Ook depressie, gevoelens van angst voor geweld en gevoelens van onveiligheid vertonen een verband met ouderenmishandeling.¹⁷ Het is niet altijd duidelijk of dit oorzaken of gevolgen van ouderenmishandeling zijn.

Depressie en angstreacties worden ook als signalen voor ouderenmishandeling gezien. Als specifieke risicogroep noemen betrokken professionals ouderen die in een sociaal isolement leven. Daarnaast is een familie met een geschiedenis van geweld een risicofactor voor ouderenmishandeling. Professionals uit de ouderenzorg wijzen erop dat ook de cultuur in zorginstellingen kan leiden tot het toestaan van mishandelend gedrag, zoals hardhandig optreden, geïrriteerd toespreken of uitstellen van zorg.¹⁸

Uit (onderzoeks-) literatuur en praktijkervaringen komen een aantal risicofactoren naar voren die de kans op ouderenmishandeling vergroten. Dit zijn:

- sociaal isolement en eenzaamheid
- zorgafhankelijkheid
- problemen bij partners, kinderen
- historie van geweld in het gezin
- langer zelfstandig wonen, minder professionele zorg en ondersteuning
- vermindering van respect en waardering voor ouderen.

Deze risicofactoren bieden aanknopingspunten voor preventie en hulpverlening waarmee ouderenmishandeling kan worden teruggedrongen. Voor de gemeente biedt het tevens aanknopingspunten om integraal beleid te ontwikkelen voor ondersteuning, zorg en veiligheid aan ouderen.

17 Feijten, P. & Moerman, M. 'Schatting prevalentie op basis van enquête huiselijk geweld', in: I. Plaisier & M. de Klerk (red.) (2015). *Ouderenmishandeling in Nederland*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

18 Mysyuk & Lindenberg, In: Plaisier, I. & Klerk, M. de (red.) (2015). *Ouderenmishandeling in Nederland. Inzicht in kennis over omvang en achtergrond van ouderen die slachtoffer zijn van ouderenmishandeling*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

3 Taakverdeling uitvoering

Taakverdeling uitvoering beleid ouderenmishandeling regionaal en lokaal (een voorbeeld)

In hoofdstuk 4 zijn de wettelijke en niet-wettelijke taken van Veilig Thuis beschreven. De niet-wettelijke taken kan de gemeente verdelen. Hieronder geven we een voorbeeld van een taakverdeling tussen het regionale en lokale niveau.

3.1 Voorbeeld taakverdeling op regionaal en lokaal niveau

Taak	Regionaal	Lokaal
Bewustwording		
	Veilig Thuis geeft advies en ondersteuning inzake ouderenmishandeling aan ouderen en professionals.	Voorlichting aan publiek en alle ouderen, of risicogroepen, b.v. alleenstaande zorgafhankelijke ouderen, ouderen,
Preventie		
	Veilig Thuis: wordt betrokken in voorlichting aan professionals, c.q. wijkteams.	Voorlichting aan professionals en lokale organisaties; informatie over taken Veilig Thuis en sociaal (wijk)team.
(Vroeg)signalering		
	Veilig Thuis voert wettelijke taken uit inzake de meldcode	Gebruik meldcode in alle sectoren
	Regionale organisaties passen meldcode toe (maatschappelijke opvang, geriatric)	Ouderenmishandeling wordt gesignaleerd en bespreekbaar gemaakt.

Taak	Regionaal	Lokaal
Interventies		
	Veilig Thuis:	Lokale teams/professionals:
	Advies en consult aan professionals en burgers	Advies vragen bij inzet meldcode
	Triage van meldingen ouderenmishandeling	Signalen onderzoeken en wegen
	Onderzoek meldingen ouderenmishandeling	Zelf hulp organiseren of melden bij Veilig Thuis
	Crisisinterventie	
	Toeleden naar hulp	Systeemgerichte ondersteuning en hulp aan oudere en het cliëntsysteem/sociaal netwerk
	Procesregie bij ernstige complexe situaties van ouderenmishandeling	Bijdragen aan probleemoplossing; hulp en ondersteuning; casusregie.
	Casusregie bij complexe situaties (hoog risico op geweld)	Bijdragen aan probleemoplossing; hulp en ondersteuning.
	Na herstel veiligheid: overdragen casus	Casusregie en hulp gericht op herstel.
	Bij tijdelijk huisverbod: organiseren hulp aan uithuisgeplaatste en achterblijvende oudere; advies over verlenging of beëindiging.	Bij tijdelijk huisverbod: hulp geven aan betrokken (systeemgericht en met inzet van sociaal netwerk), organiseren en ondersteunen van sociaal netwerk.
Interventies bij specifieke vormen van ouderenmishandeling:		
Ontspoorde mantelzorg		
	Veilig Thuis: advies en ondersteuning aan lokale professionals en ondersteuners.	Bepalen zelfredzaamheid van de oudere en eventuele partner. (zelfredzaamheidsmatrix). Signaleren van overbelasting; regelen van ondersteuning; respijtzorg regelen.
	Veilig Thuis: Onderzoek melding van ernstige complexe situaties waarbij mantelzorger is betrokken.	Signaleren ernst en complexiteit; advies vragen en of melden bij Veilig Thuis
		Samenwerking tussen professionele zorgverleners en mantelzorg stimuleren en faciliteren. Regelen van mantelzorgondersteuning of respijtzorg.
Financieel misbruik ouderen		
	Kader opstellen en uitvoeren i.s.m. lokale partijen om financieel misbruik te voorkomen of vroegtijdig te stoppen.	Met Veilig Thuis en lokale partijen (als banken, notariaat, bewindvoerders, mentoren) financieel misbruik ouderen signaleren en aanpakken.
		Voorlichting aan ouderen en hun sociaal netwerk over voorkomen van financieel misbruik.
		Oplossen van financiële problemen

Taak	Regionaal	Lokaal
Nazorg		
		Volgen en zo nodig ondersteuning bieden of hulp organiseren bij herhaling geweld (zo nodig terug naar veilig Thuis).
Deskundigheidsbevordering		
	Deskundigheidsbevordering professionals	Scholing eigen medewerkers in toepassing Meldcode
		Stimuleren en faciliteren van samenwerking tussen ouderenzorg, ouderenzorg welzijn en mantelzorgondersteuning, informele zorg.

3.2 Voorbeeld taakverdeling sociaal wijkteam in relatie tot ouderenmishandeling

Soort taak van het wijkteam	Taak in aanpak ouderenmishandeling	Randvoorwaarden:
Keukentafelgesprek en intakes met oudere (en partner), of eventuele mantelzorger.	Doorvragen en goed kijken / signaleren	Signaalgevoeligheid: signaalkaart ouderenmishandeling, deskundigheidsbevordering op signaleren
Mantelzorgondersteuning	Inschatten mogelijke overbelasting en ontsporing mantelzorger	Methoden opsporen overbelasting (mantelscan, stappenplan ontspoorde mantelzorg)
Waakvlam-zorg en nazorg	Herhaalde inschatting veiligheid	Afstemmen met Veilig Thuis: Veiligheidsplan
Algemeen aanbod welzijn	Voorlichting aan ouderen (en hun familie) geven; bieden van dagbesteding of ontmoeting in de wijk.	Voorlichtingsmateriaal; Ontmoetingsplaats; Vrijwilligers.

4 Functiebeschrijving aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling

In het kader van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling hanteren organisaties een meldcode, waarbij inbegrepen de aanstelling van een of meer aandachtsfunctionarissen. Om extra aandacht voor ouderenmishandeling te realiseren is het zeer aan te bevelen om een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling binnen het team van Veilig Thuis of een sociaal (wijk)team te installeren. Om iets meer te begrijpen van de waarde van 'aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling' volgt hieronder een functiebeschrijving:

- Advies en ondersteuning bij casussen: de aandachtsfunctionaris kan zelf worden ingezet als onderzoeker of casusregisseur, of kan collega's ondersteunen wanneer het gaat om een mogelijk geval van ouderenmishandeling.
- Meldcode: vanuit de Wet meldcode moeten een groot aantal organisaties, waaronder Veilig Thuis en sociale wijkteams, een Meldcode hebben. Een onderdeel van de Meldcode is de aanstelling van een aandachtsfunctionaris. Het spreekt vanzelf dat er een goede combinatie te maken valt tussen de aandachtsfunctionaris Meldcode en een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling.
- Profileren, agenderen, motiveren: een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling zorgt dat het onderwerp op alle niveaus van de organisatie onder de aandacht wordt gebracht en op de agenda blijft.
- Organiseren: de aandachtsfunctionaris kan een rol spelen bij het bieden van deskundigheidsbevordering aan de medewerkers.
- Monitoren en evalueren: de aandachtsfunctionaris bekijkt bij herhaling hoe het gaat met het beleid rond ouderenmishandeling en evalueert dit met leidinggevenden.

